

**Gemeente
Haarlem**

Bijlage 1: Rapportage Ouderbetrokkenheid op Haarlemse scholen

1 juni 2019
Kim van Goethem
Jeugd, Onderwijs, Sport

1. Aanleiding

Kinderen en jongeren ontwikkelen zich beter wanneer er constructief wordt samengewerkt tussen professionals en ouders.¹ Daarom is het belangrijk dat gemeenten, scholen en opvangvoorzieningen samenwerken met ouders en hen betrekken. Beter gezegd, dat er in gezamenlijkheid gewerkt wordt aan educatief partnerschap bij de ontwikkeling en het leren van het kind.

Met het aflopen van het derde Convenant Lokale Educatie Agenda (LEA) III 2015-2019, waar ouderbetrokkenheid een apart thema was, en het ontstaan van de vierde LEA en de onderliggende nota gelijke onderwijskansen, maakt de gemeente Haarlem inzichtelijk op welke manieren er in de stad gewerkt wordt aan het betrekken van ouders bij de ontwikkeling van hun kind in de VVE-peuteropvang en op school. Daarbij vervult het college ook de toezegging die zij deed aan de gemeenteraad in 2016 met het vaststellen van LEA III, toen gevraagd werd om een terugkoppeling van de resultaten.

1.1 Ouderbetrokkenheid bij Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE)

Ouderbetrokkenheid is zowel bij de gehele Lokale Educatieve Agenda, als binnen de Voor- en Vroegschoolse Educatie een onderwerp geweest waar de afgelopen paar jaar actief op is ingezet. Met betrekking tot het VVE-beleid is het ook een specifiek onderwerp waar de onderwijsinspectie goed VVE-beleid op toetst. Dit maakt het een gedeelde verantwoordelijkheid van de betrokken partners en de gemeente. Dat houdt in dat de gemeente bij de verantwoording van middelen aan haar VVE-peuteropvangaanbieders vraagt welke inzet op ouderbetrokkenheid er is gepleegd. Daar waar de basisscholen extra middelen voor VVE ontvangen, vraagt de gemeente ook verantwoording af te leggen voor de vorm en inhoud van ouderbetrokkenheid. Welke afspraken Haarlem hier in de toekomst met de peuteropvangaanbieders en de scholen over maakt, valt te lezen in de gelijke onderwijskansennota 2019-2023.

Binnen de LEA-werkgroep VVE is ambassadeurschap VVE gekozen als thema voor een stedelijke bijeenkomst met partners uit het voorschoolse veld. Op 23 november 2017 heeft de netwerkbijeenkomst plaatsgevonden onder leiding van de PR-factor. Doelstellingen van ambassadeurschap VVE zijn:

- Creëren van een sterk/positief imago VVE.
- Een efficiënte en effectieve toeleiding naar VVE.
- Versterken van het educatief partnerschap/ouderbetrokkenheid.

In navolging van de bijeenkomst met de partners uit het voorschoolse veld is op dinsdag 30 oktober 2018 een soortgelijke bijeenkomst georganiseerd met de onderwijspartners, waarbij de nadruk lag op het creëren van ambassadeurschap en het versterken van het educatief partnerschap/ouderbetrokkenheid.

1.2 Ouderbetrokkenheid in het onderwijs

Deze rapportage richt zich niet op ouderbetrokkenheid bij de Voor- en Vroegschoolse Educatie, maar op ouderbetrokkenheid binnen het gehele onderwijsveld en de inzet die hier de afgelopen jaren op is gepleegd, zoals vastgelegd in de LEA III.

¹ Met ouder(s) worden in dit document uiteraard ook de verantwoordelijke verzorger(s), oftewel de primair verantwoordelijke opvoeder(s) van het kind bedoeld.

Binnen het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs is het de verantwoordelijkheid van de scholen om ouders te betrekken.

Een van de kenmerken van de Wet goed onderwijs, is dat het bevoegd gezag zich houdt aan de Wet medezeggenschap op Scholen (WMS), waarin is geregeld dat bestuurders, ouders, werknemers en in het voortgezet onderwijs ook leerlingen, elkaar ontmoeten bij de medezeggenschap.

1.3 Opdracht LEA III en procesbeschrijving

Om te leren van elkaar en de vele varianten van ouderbetrokkenheid per school en schoolbestuur, is er de afgelopen jaren getracht in kaart te brengen welke varianten er binnen Haarlem aanwezig zijn. De Lokale Educatieve Agenda zag een gezamenlijke opdracht in het inventariseren en op die manier versterken "waardoor optimale samenwerking in de driehoek school- kind-ouders wordt bevorderd".² Daarnaast was er een behoefte aan informatie over de verdeling van de rollen en verantwoordelijkheden aan belangstellenden.

Vanuit die gezamenlijke verantwoordelijkheid is er daarom de thematische LEA-werkgroep Ouderbetrokkenheid opgezet, bestaande uit vertegenwoordigers vanuit schoolbesturen en de gemeente Haarlem met als opdracht ouderbetrokkenheid op de Haarlemse scholen nader te belichten. Op verzoek van de werkgroep heeft onderzoeksbureau CPS interviews afgenomen en dit getoetst aan de wetenschappelijke kennis die beschikbaar is over ouderbetrokkenheid.³ De resultaten hiervan zijn in voorliggend rapport verwerkt

2. Theoretisch, wetenschappelijk en wettelijk kader

Als (beleids)doelstelling is het betrekken van ouders bij de ontwikkeling en het leren van het kind op school steeds belangrijker geworden op de onderwijsinstellingen in Nederland⁴. In 2011 kreeg het thema ouderbetrokkenheid ook politieke aandacht van de toenmalige Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen M. van Bijsterveldt. In haar brief aan de voorzitter van de Tweede schreef zij: "*Van scholen en leraren vraagt het betrekken van ouders bij het leerproces dezelfde professionaliteit, zorg en aandacht als die ze besteden aan het onderwijs.*"

Sinds de agendering door Van Bijsterveldt lijken steeds meer scholen aandacht te geven aan een goede samenwerking met ouders. In het Regeerakkoord 2017-2021 wordt vermeld: Scholen, kinderen en jongeren floreren bij ouderbetrokkenheid. Daarom willen we de samenwerking tussen school en ouders versterken.

2.1 Ouderbetrokkenheid, ouderparticipatie en ouderverantwoordelijkheid

Naast ouderbetrokkenheid bestaat ook de term *ouderparticipatie*. Er wordt gesproken over ouderparticipatie wanneer ouders meedoen met activiteiten en hand- en spandiensten verrichten. In het primair onderwijs kennen we bijvoorbeeld de zogenaamde luizenmoeders en overblijfouders. Dit worden ook wel de informele ouderstructuren genoemd. Daarnaast is ook het lidmaatschap van de ouderraad, medezeggenschapsraad en schoolbestuur natuurlijk een vorm van ouderparticipatie. Er wordt dan gesproken van *formele ouderstructuren*.

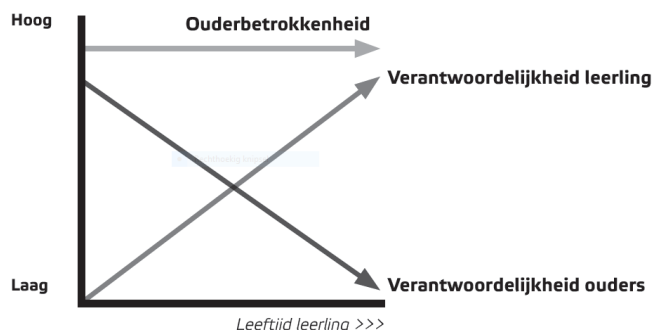
Veel scholen voor voortgezet onderwijs communiceren minder met ouders naarmate de leerlingen ouder worden. De rol van de leerling zelf wordt groter naar mate hij/zij opgroeit. Er is bijvoorbeeld

² Bron: LEA III

³ Deze interviews zijn in 2017 en 2018 afgenomen.

⁴ (Smit, Sluiter & Driessen, 2006)

sprake van MOL gesprekken, gesprekken tussen mentor - ouder- leerling. Het is daarom belangrijk onderscheid te maken tussen ouderbetrokkenheid en *ouderverantwoordelijkheid*. Ouderverantwoordelijkheid neemt af naarmate de leerling ouder en zelfstandiger wordt. Ouderbetrokkenheid blijft echter altijd bestaan, ongeacht de leeftijd van het kind. Het volgende figuur⁵ maakt het verschil tussen ouderbetrokkenheid en ouderverantwoordelijkheid duidelijk:

Samenvattend kan men zeggen dat de rol van ouders op school drie vormen kent:

- Ouders als vrijwilligers (hand- en spandiensten, ouderparticipatie, ouderklankbordgroepen in het VO; informele ouderstructuren)
- Samenwerken met elke ouder op basis van de ontwikkeling en het leren van het kind, de leerling (ouderbetrokkenheid)
- Ouders in een formeel orgaan zoals de Medezeggenschapsraad (formele ouderstructuren)

In Haarlem wordt ook gesproken over *educatief partnerschap*, vaak in relatie tot voor- en vroegschoolse educatie. Dit is een vorm van ouderschapsparticipatie die verder gaat. De betrokkenen (ouders, pedagogisch medewerkers, leerkrachten, directie) ondersteunen elkaar wederzijds, stemmen hun bijdrage zoveel mogelijk af, ieder weliswaar vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid, maar met een gemeenschappelijk doel: de optimale brede ontwikkeling en het leren van kinderen. De Kansencirkel, die met de nota Samen voor de Jeugd Haarlem⁶ is geïntroduceerd, biedt een versterking voor het betrekken van ouders op school.

2.2 Wettelijk kader (formele ouderstructuren)

Medezeggenschap van ouders in de school is wettelijk verankerd en primair de verantwoordelijkheid van het schoolbestuur.⁷ Dit betekent in de praktijk dat ouders inspraakmogelijkheden hebben via de formele ouderstructuren. Op elke school zijn ouders via de wet medezeggenschap medeverantwoordelijk. Bij bepaalde beslissingen van het bestuur moet er altijd ouderraadpleging plaatsvinden.⁸

Daarnaast zijn in het in het bijzonder onderwijs ook vele varianten van medebestuur door ouders mogelijk: van zelfbestuur door ouders (via een vereniging) tot een bestuur geheel buiten het gezichtsveld van de ouders (stichting).

Andere belangrijke kaders uit de wet- en regelgeving worden hieronder kort genoemd:

⁵ Het verschil tussen ouderbetrokkenheid en ouderverantwoordelijkheid volgens Stroetinga (Stroetinga in Oostdam & De Vries, CPS 2014).

⁶ Zie voor de kansencirkel en de Jeugdnota [deze link](#).

⁷ Zie voor de Wet op Medezeggenschap [deze link](#).

⁸ Artikel 15 lid 3 van de WMS

1. Het bevoegd gezag stelt de ouders van de leerlingen in de gelegenheid ondersteunende werkzaamheden ten behoeve van de school en het onderwijs te verrichten. De ouders zijn daarbij gehouden de aanwijzingen op te volgen van de directeur en het overige onderwijzend personeel, die verantwoordelijk blijven voor de gang van zaken.⁹
2. Scholen zijn verplicht ouders te rapporteren over de vorderingen van hun kind.¹⁰ De school heeft een informatieplicht naar ouders.
3. Ouders hebben recht om te worden geïnformeerd wanneer de inspectie heeft beoordeeld wanneer de school zeer zwak is.¹¹
4. Ouders hebben klachtrecht ten aanzien van de school: Ouders die het niet eens zijn met de beslissingen van de school kunnen bij de Landelijke klachtencommissie Onderwijs (LKC) terecht wanneer zij bezwaar hebben tegen (nagelaten) gedragingen en beslissingen van de school.¹² Als ouders zich onvoldoende gehoord voelen bij de leerkracht of de directeur, kunnen zij de situatie voorleggen aan het schoolbestuur. Wanneer zij ook daar geen gehoor vinden, kunnen zij terecht bij de LKC. Ook kunnen zij buiten het schoolbestuur om naar de LKC of wanneer zij een klacht hebben over het samenwerkingsverband. Soms verwijst de LKC naar een andere klachtencommissie, zoals de Geschillencommissie Passend Onderwijs of de Landelijke Bezwaaradviescommissie Toelaatbaarheidsverklaring. Overigens kunnen leerlingen en personeelsleden hier ook hun klacht kwijt.

2.3 (Inter)nationale onderzoeken ouderbetrokkenheid

Aandacht voor ouderbetrokkenheid is ontstaan, omdat door wetenschappelijk onderzoek regelmatig is aangetoond dat de leerling baat heeft bij/profiteert van een goede samenwerking tussen school en ouders. Over het algemeen komen uit de studies de volgende conclusies naar voren:

- Ouderbetrokkenheid heeft een positief effect op cognitieve en niet-cognitieve ontwikkelingen bij leerlingen.¹³ Ouderbetrokkenheid thuis is de sterkste voorspeller van leerresultaten van kinderen. Andere vormen van ouderbetrokkenheid kunnen samenhangen met leerprestaties van kinderen, maar vertonen geen rechtstreeks verband.¹⁴
- De vorm van deze betrokkenheid thuis, verandert naar mate de leerling opgroeit; van concrete hulp naar coaching.¹⁵
- Het stimuleren van activiteiten thuis is alleen zinvol als ouders weten hoe je dat op een goede, dat wil zeggen sensitieve en ontwikkelingsgerichte manier, uit kunt voeren.¹⁶
- Er is niet één succesfactor voor een succesvolle samenwerking met ouders en evenmin een standaard stappenplan. Wel is duidelijk dat voor een partnerschap met ouders goede communicatie essentieel is. Ouders verschillen in wensen, behoeften en verwachtingen en het is de kunst om daarbij zo goed mogelijk aan te sluiten.
- Te veel bemoeienis van ouders kan een negatief effect hebben.¹⁷
- Ouderbetrokkenheid is iets anders dan ouderparticipatie. Er is geen effect te meten tussen ouderparticipatie en leerresultaten.¹⁸

⁹ Artikel 44 Wet op het primair onderwijs en artikel 48 Wet op de expertisecentra

¹⁰ Artikel 11 Wet op het primair onderwijs en artikel 23b Wet op het voortgezet onderwijs.

¹¹ Artikel 45 a Wet op het primair onderwijs

¹² Artikel 14 Wet op het primair onderwijs en Artikel 24b Wet op het voortgezet onderwijs

¹³ In een reviewstudie van Bakker, Denessen, Dennissen en Oolbekkink-Marchand (2013)

¹⁴ Desforjes & Abouchar, (2003).

¹⁵ Carter, (2002); Bakker et al., (2013); Kloosterman et al., (2011).

¹⁶ Zeece, (2005).

¹⁷ In een reviewstudie van Bakker, Denessen, Dennissen en Oolbekkink-Marchand (2013)

¹⁸ Ibidem

- Bij focus op slechte prestaties of negatief gedrag, voelen ouders zich in de controlerende rol gezet door de school, en heeft dit een negatief effect op leerlingen.¹⁹

2.4 De rol van wederzijdse verwachtingen

Een grote rol in het onderwijs spelen de wederzijdse verwachtingen van ouders en leerkrachten. Ook hier is onderzoek naar gedaan:

- Ouders schatten hun eigen rol groter in dan leraren en leerlingen die inschatten.²⁰
- Leraren oordelen op hun beurt positiever over de betrokkenheid van ouders die trouw de ouderavonden bezoeken dan van ouders die zich daar zelden of nooit laten zien. Of ouders ook op andere momenten met de leraar in gesprek zijn, blijkt van minder betekenis.²¹
- De verwachtingen die leraren hebben van (de betrokkenheid van) ouders beïnvloeden hun verwachtingen ten aanzien van de prestaties van leerlingen. Het omgekeerde geldt ook: hoe meer leraren verwachten van de prestaties van leerlingen, des te positiever is hun indruk van de betrokkenheid van ouders. Deze mening verandert in de loop van het schooljaar amper.²²

De percepties (geïnterpreteerde waarnemingen) van professionals zijn dus van even groot belang als de feiten, zoals bestaande activiteiten die worden georganiseerd om ouders te betrekken. Om deze percepties ook zichtbaar te kunnen maken, is er door CPS in Haarlem gekozen voor de interviewvorm, zodat er juist zichtbaar wordt welke zaken er leven bij leraren, directie en bestuurders.

4. Interviews ouderbetrokkenheid in Haarlem

Naar aanleiding van de gehouden interviews, wordt door CPS en de werkgroep ouderbetrokkenheid geconcludeerd dat er al veel gebeurt om ouders te betrekken. Dit gebeurt zowel op groepsniveau, als op school- en bestuursniveau. In alle interviews wordt het belang van ouderbetrokkenheid onderkend en onderschreven. Men is van mening dat ouderbetrokkenheid goed moet worden vormgegeven. De mate waarop dit in visie en beleid is geformuleerd verschilt per school, en is onder meer afhankelijk van de ouderpopulatie en de verschillen per sector. Zo is ouderbetrokkenheid bij een VVE-basisschool een kwaliteitseis en dus vanzelfsprekend, terwijl bij de scholen in het voortgezet onderwijs de toenemende verantwoordelijkheid van de leerling meer centraal staat, waarbij van ouders wordt verwacht dat zij de coachende rol oppakken. Per thema worden hieronder de belangrijkste conclusies uit de interviews op een rij gezet.

4.1 Formele betrokkenheid

Uit onderzoek blijkt dat het betrekken van het ouderperspectief bij het ontwerpen van nieuw schoolbeleid, relevant is voor ouderbetrokkenheid.²³ In heel Nederland is over het algemeen medezeggenschap goed georganiseerd, juist omdat het aan wet- en regelgeving is gebonden. Zo ook in Haarlem, blijkt uit de interviews: Ouders zijn goed in alle medezeggenschapsraden vertegenwoordigd²⁴. Ouders worden betrokken bij het beleid van de school, bijvoorbeeld bij het ontwerp van een nieuw rapport of het opstellen van een handlingsplan.

¹⁹ Lusse, (2013).

²⁰ DePlanty, Coulter-Kern & Duchane, (2007)

²¹ Smit et al., (2006).,

²² Pepe en Addimando, (2014).

²³ (De Vries, CPS, 2017).

²⁴ Het onderzoek van de Vries heeft in 2017 en 2018 plaatsgevonden.

4.2 Ouderbetrokkenheid en de besturen

De bestuurders van het onderwijs in Haarlem met wie gesproken is, onderkennen en benadrukken het belang van ouderbetrokkenheid als onmisbaar element voor het goed functioneren van de kinderen op school. Het is volgens hen aan de scholen om een visie op Ouderbetrokkenheid school specifiek in te vullen. Bestuurders in Haarlem willen zelf vooral aanmoedigend, stimulerend en faciliterend zijn.

Volgens schoolbestuurders in Haarlem hebben directeuren een belangrijke rol om het beleid op ouderbetrokkenheid daadwerkelijk gestalte te geven op hun school. Partnerschap kenmerkt zich door een wederzijdse en gezamenlijke verantwoordelijkheid. Passend ouderbeleid kan alleen gemaakt worden als dat goed afgestemd is op de ouderpopulatie van de school. Scholen dienen zoveel mogelijk samen met ouders en leerlingen af te stemmen op de onderwijsbehoeftes van de leerlingen.

Op beleidsmatig niveau valt te concluderen dat schoolbestuurders in Haarlem waarde hechten aan de autonomie van de (onderwijs)instellingen. Dat geeft kansen voor mooie ideeën die op de werkvloer ontstaan. Meer uitwisseling van goede praktijkvoorbeelden, contacten tussen professionals van verschillende instellingen biedt kansen.

4.3 Het Samenwerkingsverband

In het Samenwerkingsverband VO en PO werken schoolbesturen uit de regio Zuid-Kennemerland samen aan passend onderwijs voor leerlingen uit de regio die een specifieke benadering of begeleiding nodig hebben. Het Samenwerkingsverband (SWV) in Haarlem is toegankelijk voor ouders om informatie te halen over verwijzing en de vele vormen van speciaal basisonderwijs. Het samenwerkingsverband van het primair onderwijs wordt door de geïnterviewde scholen als zeer ondersteunend ervaren om de verbinding tussen school en ouders te creëren, te onderhouden en waar nodig te repareren.

Het SWV heeft als visie dat er altijd een driehoeksrelatie is tussen het kind, de ouder en de school. Daardoor is er vanuit school met de ouder een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het kind, waarbij naar mate het kind ouder wordt, het zelf steeds meer verantwoordelijkheid krijgt. Steeds wordt benadrukt dat het gaat om begrip voor elkaar (school en ouders) en samen de goede beslissingen nemen voor het kind.

4.4 Ouderbetrokkenheid op de scholen

De invulling van daadwerkelijke ouderbetrokkenheid kent, ook in Haarlem, vele vormen en verschilt per school. De interviews van het CPS leverde de volgende voorbeelden op:

- Thema- en informatieavonden voor ouders worden landelijk steeds minder bezocht. Dat hoorde CPS ook terug in sommige interviews in Haarlem. Scholen proberen daarom nieuwe vormen uit, zoals koffieochtenden. Er vinden drukbezochte koffieochtenden op school plaats waar ouders elkaar ontmoeten en culturen zich mengen. Ook krijgen ouders informatie over school en over de doorgaande lijn school – thuis.
- Er worden startgesprekken aan het begin van het schoolseizoen met elke ouder gehouden waarin wederzijdse verwachtingen tussen leraar en ouders worden afgestemd. Bij sommige scholen gebeurt dit zonder de leerling, bij anderen juist met. De waarde van het startgesprek voor de opkomst van ouders en de kwaliteit van de samenwerking met ouders is aangetoond.²⁵ Deze vorm van ouderbetrokkenheid wordt steeds meer in Nederland, en dus ook in Haarlem, toegepast.²⁶ De wijze van invulling, bijvoorbeeld met een heldere structuur, of meer als een open gesprek, verschilt per school.

²⁵ (Lusse, 2013).

²⁶ (De Vries, CPS, 2017)

- Het Haarlemse overdracht-formulier van peuteropvang naar basisschool, wordt veel gebruikt bij instroom vanuit de peuterspeelzaal naar de school. Het betreft een warme overdracht van gegevens van voorschoolse voorziening naar groep 1 van de basisschool.²⁷
- Ook in het voortgezet onderwijs in Haarlem beseft men dat ouderbetrokkenheid van belang is voor de leerling. Zo worden overal de zogenaamde MOL-gesprekken toegepast (Mentor-Ouder-Leerling-gesprekken) en zijn er ouderbijeenkomsten over bijvoorbeeld profielkeuzes.
- Bij de inzet van speciale programma's om (taal)achterstanden aan te pakken, is vrijwel altijd een element van intensieve ouderbetrokkenheid in de opzet van het programma te vinden. Zo worden ouders bij de methode High-Dosage-Tutoring bijvoorbeeld expliciet betrokken door maandelijks op de hoogte gesteld te worden van de vorderingen van de leerling. Dit heeft een positief effect, omdat ouders daardoor niet alleen bij "slecht nieuws" geïnformeerd worden.

5. Ouderbetrokkenheid in de nieuwe Lokale Educatieve Agenda

Op basis van het onderzoek naar ouderbetrokkenheid op scholen wordt geconcludeerd dat dit een belangrijk thema is in Haarlem. In alle Haarlemse onderwijsorganisaties wordt werk gemaakt van ouderbetrokkenheid, zowel op beleidsniveau als in de praktijk.

In 2019 loopt de huidige derde LEA af. De nieuwe LEA wordt samen met de onderwijspartners opgesteld om een vervolg te geven aan de gezamenlijke beleidsvelden tussen onderwijs en de gemeente. Daarbij worden de volgende kansen voor Ouderbetrokkenheid gezien:

- Ouderbetrokkenheid is en blijft een bouwsteen van goed en gezamenlijk VVE-beleid. Door te investeren in/werken aan een educatief partnerschap, wordt het kind zowel thuis als op school/peuteropvang in de Nederlandse taal gestimuleerd. In de nota gelijke onderwijskansen wordt hier dan ook expliciet aandacht aan gegeven. We integreren dit dus als zeer belangrijk thema.
- De resultaten van de interviewronde van CPS toont aan dat bestuurders in Haarlem waarde hechten aan de autonomie van de (onderwijs)instellingen en de invulling van ouderbetrokkenheid. Dat geeft kansen voor ideeën die op de werkvloer ontstaan. Meer uitwisseling van goede praktijkvoorbeelden, contacten tussen professionals van verschillende instellingen biedt kansen. Deze uitwisseling wordt benoemd in de nieuwe LEA IV.
- De Kansencirkel, die met de nota Samen voor de Jeugd Haarlem²⁸ is geïntroduceerd, wordt door het onderwijsveld in de LEA IV omarmd en geïntegreerd. Dit instrument biedt een versterking voor het betrekken van ouders op school.
- De nieuwe LEA IV sluit aan op de landelijke Gelijke Kansen Alliantie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Dit platform maakt het mogelijk om lokale initiatieven die bijdragen aan gelijke kansen in het onderwijs, nationaal te delen. Ook is het mogelijk voor besturen om in communities, die op thema zijn ingericht, aan te sluiten en ervaringen en expertise uit te wisselen. Één van deze communities is gericht op ouderbetrokkenheid.

²⁷ Dit formulier is in 2019 (regionaal) vervangen door het overdrachtsformulier 'De Kleine Eigenwijzer'.

²⁸ Zie voor de kansencirkel en de Jeugdnota [deze link](#).

Dit is een bijlage bij de Nota gelijke Onderwijskansen van gemeente Haarlem,
1 juni 2019

Tekst: Kim van Goethem, i.s.m. stedelijke VVE-coördinatoren

Interviews: Barbara de Boer en Peter de Vries, CPS

Postbus 511
2003 PB Haarlem
Tel. 14 023

haarlem.nl